УДК 342.951:351:004
DOI https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2026.5/30

Мельникова А. В.
https://orcid.org/0009-0005-1262-1001
Приватний вищий навчальний заклад «Університет сучасних знань»

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Інтенсивне зростання інформаційних технологій та всеосяжна цифровізація суспільних процесів вимагають перегляду традиційного правового регулювання. Впровадження цифрових інструментів в адміністративний процес є одним із головних завдань державної стратегії, що реалізується в межах розбудови цифрової держави в Україні. Переведення в електронну форму розгляду справ про адміністративні правопорушення спрямоване на підвищення швидкості та прозорості правозастосовної діяльності із супутнім зниженням корупційних ризиків. Водночас, масштабний розвиток комплексів автофіксації порушень та інструментів е-урядування (зокрема платформи «Дія») зумовлює необхідність оновлення законодавчої бази в частині чіткого визначення прав та обов'язків учасників процесу. У зв'язку з цим актуалізується питання нормативно-правового врегулювання статусу цифрових доказів та автоматизованих алгоритмів, що застосовуються при притягненні осіб до відповідальності. рім того, впровадження дистанційних форматів розгляду справ вимагає від юридичної спільноти створення нових підходів для беззастережного забезпечення прав громадян на справедливий розгляд справи та правову допомогу у цифровому середовищі.

У статті з'ясовано детермінанти модернізації публічного управління, що зумовлюють перехід від класичних паперових та очних процедур до концепту цифрової держави. Проаналізовано матеріально-правові аспекти трансформації, зокрема появу нових складів цифрових правопорушень у публічно-управлінській сфері та деформацію традиційного принципу індивідуальної вини через легітимізацію елементів об'єктивного заліку системами автоматичної фіксації. Особливу увагу приділено змінам в адміністративно-процесуальній формі, пов'язаним із запровадженням електронних протоколів, дистанційного розгляду справ та формуванням правового статусу цифрових доказів. За результатами даного дослідження доведено необхідність побудови майбутньої реформи адміністративного законодавства України, у тому числі розробки нового Кодексу України про адміністративні проступки, на засадах цифрового гуманізму, де пріоритет прав і свобод людини домінує над технологічною та фіскальною доцільністю.

Ключові слова: *публічне управління, цифровізація, адміністративна відповідальність, цифрова держава, електронне урядування.*

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток цифрових технологій та їх інтеграція в усі сфери суспільного життя зумовили масштабну трансформацію системи державного управління. Побудова «цифрової держави» та перехід до концепції електронного урядування (e-governance) вимагають докорінного перегляду традиційних правових інститутів, серед яких особливе місце посідає інститут адміністративної відповідальності.

Цифровізація публічного управління змінює не лише характер взаємодії між державою та громадянами, але й саму природу правопорушень та способи реагування на них. З одного боку, впровадження автоматизованих систем (наприклад, фото- та відеофіксації порушень, ШІ-аналітики, електронних реєстрів тощо) дозволяє мінімізувати корупційні ризики та забезпечити принцип невідворотності покарання. З іншого боку, поява нових цифрових правопорушень, віртуалізація адміністративного процесу (електронний протокол, дистанційний розгляд справ тощо) та використання алгоритмів автоматичного прийняття рішень

© Мельникова А. В., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

створюють нові виклики для захисту прав і свобод людини, дотримання процесуальних строків та забезпечення кібербезпеки персональних даних.

Додаткової актуальності ці процеси набувають в умовах адаптації національного законодавства до стандартів Європейського Союзу, що вимагає не просто механічного впровадження нових технологій, а створення збалансованого правового механізму, здатного захистити приватний інтерес від надмірного та неконтрольованого цифрового тиску з боку держави. За таких обставин виникає нагальна потреба у переосмисленні правової природи адміністративного проступку в кіберпросторі, модернізації статусу суб'єктів публічного управління та розробленні концептуально нових підходів до реформування адміністративного законодавства України. Необхідність подолання дисбалансу між стрімким технологічним прогресом та правовим регулюванням, а також потреба у формуванні ефективних рекомендацій для оновлення вітчизняного законодавства в контексті вимог цифровізації визначають актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дану проблематику досліджували такі науковці як К. Балабушкін, О. Вжешневська, Н. Карпеко, Д. Кузик, Р. Мигаль, Д. Тюріна, Є. Фітяк, О. Шелест та інші. Проте, попри значний масив наукових напрацювань, більшість наявних досліджень зосереджена або на загальних питаннях реформування публічної служби, або на суто технічних проблемах кібербезпеки та електронного документообігу. Специфіка трансформації інституту адміністративної відповідальності, зумовлена впровадженням автоматичного прийняття рішень, використанням цифрових доказів та появою нових складів правопорушень у публічно-управлінській сфері, досі є недостатньо дослідженою. Багато аспектів правового регулювання адміністративної відповідальності в умовах цифровізації залишаються дискусійними та потребують подальшого детального вивчення.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття трансформації інституту адміністративної відповідальності в умовах цифровізації публічного управління.

Виклад основного матеріалу. Правова природа інституту адміністративної відповідальності в умовах цифровізації виражається адаптацією класичних норм права до умов цифрової трансформації та оновлених функцій державних органів. На сучасному етапі розвитку правознавства зазначений інститут трактується як комплексна багатоаспектна система, орієнтована на забезпечення сталого інформаційного правопорядку, досягнення консенсусу між державними та приватними інтересами, а також гарантування основоположних прав особи в цифровому просторі.

В даному контексті варто погодитися з думкою Р. Мигдаля, Є. М. Митяка та Д. О. Кузика, що «сутність цифровізації у сфері адміністративного права полягає у формуванні нормативної основи для запровадження електронного документообігу, автоматизації процесів прийняття рішень та електронної ідентифікації громадян при зверненні до органів влади» [1]. Так, впровадження новітніх технологій у сферу публічного управління супроводжується перебудовою традиційних інструментів правового впливу. Це вимагає системного оновлення адміністративного законодавства з метою його узгодження з поточним рівнем розвитку та викликами інформаційного суспільства.

Специфіка цифровізації полягає в її системному характері, оскільки вона охоплює не лише технологічне оновлення публічного управління, але й зумовлює глибоку реформацію правового регулювання адміністративно-процедурної діяльності. Центральне місце тут посідає нормативне формування надійних інструментів безпеки персональних даних, закріплення процесуальних гарантій від правопорушень у віртуальному просторі, а також визначення доказового статусу цифрової інформації. Таким чином, цифрові інновації в адміністративно-правовій сфері є інструментом якісної модернізації правових механізмів, який забезпечує належне виконання функцій державою та захист інтересів громадян.

Теоретичний аналіз змін у системі адміністративної відповідальності передбачає ґрунтовне дослідження чинників, які стимулюють реформування системи публічного управління. Зміна класичної бюрократичної парадигми на модель цифрової держави суттєво переформатовує структуру правовідносин між органами правопорядку (суб'єктами владних повноважень) та фізичними чи юридичними особами. При цьому впровадження інноваційних технологій та алгоритмізація процесів покликані підвищити результативність, прозорість і швидкість ухвалення управлінських рішень. Д. М. Тюріна, Н. М. Карпеко та К. С. Балабушкін зазначають, що цифровізація поступово переходить від «точкової автоматизації окремих адміністративних процедур до формування цілісної моделі цифрової держави» [2].

На думку О. М. Вжешневської, «цифрова трансформація публічного адміністрування потребує вирішення як організаційно-технічних,

так і правових проблем. Організаційно-технічна складова визначена на рівні програмних документів та стратегій цифровізації як всього механізму публічного адміністрування, так і окремих органів публічної влади. Правові проблеми обумовлені наявністю значної кількості декларативних, відсильних норм у спеціальних законах щодо механізму контролю за наданням електронних публічних послуг, веденням публічних електронних реєстрів, координації діяльності органів публічної адміністрації та заходів юридичної відповідальності» [3].

Водночас, виступаючи засобом оптимізації публічного управління, цифровізація закономірно поширюється на сферу адміністративно-юрисдикційної діяльності, правова природа якої пов'язана із застосуванням заходів державного примусу та обмеженням прав і свобод людини. Через це традиційна класичне право потребує модернізації матеріальних і процесуальних норм відповідно до умов, де головна роль належить інформаційним системам та автоматизованим алгоритмам. Цей процес зумовлює трансформацію класичних правових інститутів та актуалізує концептуалізацію новітньої парадигми правового регулювання, спроможної нівелювати ризики високотехнологічного інформаційного суспільства.

Ухвалений ще у 1984 році Кодекс України про адміністративні правопорушення [4] на сьогоднішній день не забезпечує належного правового підґрунтя, необхідного для ефективного функціонування та розвитку системи адміністративної відповідальності в межах цифрової трансформації держави. Тому існує об'єктивна необхідність модернізації нормативно-правової бази шляхом імплементації положень, що регламентують процесуальний статус цифрових доказів, функціонування комплексів автоматичної фіксації протиправних діянь, проведення юрисдикційних процедур у дистанційному форматі та механізми електронного застосування заходів адміністративного примусу.

Важливим складником цифровізації інституту адміністративної відповідальності виступає оперування цифровими даними під час розгляду правопорушень. Загальні засади функціонування електронних доказів в адміністративному судочинстві нормативно закріплені у статті 99 Кодексу адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV [5]. Водночас вітчизняне законодавство досі характеризується системною прогалиною, оскільки не містить галузевих правил щодо критеріїв допустимості, верифікації та правової оцінки е-доказів. До цієї категорії матеріалів належать файли відеофіксації, відомості супутникового позиціонування (геолокації), електронне листування, матеріали цифрової фотозйомки та записи автомобільних реєстраторів.

Як зазначає О. В. Шелест, «цифровізація процедур притягнення до адміністративної відповідальності передбачає впровадження електронного адміністративного провадження. Закон України «Про адміністративну процедуру» від 16 листопада 2022 року № 2782-IX встановлює правові засади електронної адміністративної процедури [6]. Електронне адміністративне провадження у справах про адміністративні правопорушення має включати можливість електронної подачі пояснень та заперечень, участі у розгляді справи в режимі відеоконференції, отримання електронних копій постанов про накладення адміністративних стягнень. Важливим аспектом законодавчого оновлення є врегулювання адміністративної відповідальності за правопорушення у кіберпросторі. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 5 жовтня 2017 року № 2163-VIII встановлює організаційні та правові засади забезпечення кібербезпеки, однак не містить спеціальних складів адміністративних правопорушень у кіберпросторі [7]. Кодекс України про адміністративні правопорушення потребує доповнення новими складами правопорушень, пов'язаних з несанкціонованим доступом до інформаційних систем, поширенням шкідливого програмного забезпечення, кібербулінгом, порушенням правил захисту персональних даних в електронних системах» [8].

Варто зауважити, що матеріально-правовий аспект трансформації інституту адміністративної відповідальності виявляється у суттєвій зміні суб'єктного складу та об'єктивної сторони адміністративних правопорушень. Розвиток цифрового простору спровокував появу нових протиправних діянь, які вчиняються у віртуальному середовищі або з використанням специфічних цифрових інструментів, що потребує конструювання нових складів адміністративних правопорушень у законодавстві. Зокрема, йдеться про правопорушення, пов'язані з несанкціонованим доступом до публічних електронних реєстрів, порушенням порядку ведення державних баз даних, а також протиправними маніпуляціями в цифрових системах надання державних послуг. Водночас, серйозну теоретичну проблему становить інститут суб'єкта правопорушення, оскільки масове впровадження систем автоматичної фіксації проступків деформує класичний принцип персональної вини. Законодавче закріплення юридичної відповідальності власників

транспортних засобів або керівників юридичних осіб за правопорушення, зафіксовані в автоматичному режимі, фактично легітимізує елементи об'єктивного заліку, що суперечить традиційним засадам вітчизняного права та вимагає розробки додаткових матеріально-правових гарантій захисту прав громадян. Це створює ситуацію, коли юридична відповідальність «відривається» від реального психологічного ставлення особи до вчиненого діяння, перетворюючи інститут адміністративної відповідальності на фіскально-технічний інструмент.

Не менш радикальних змін зазнає адміністративно-процесуальна форма, яка в умовах цифровізації публічного управління поступово втрачає свій виключно паперовий та очний характер. Віртуалізація провадження у справах про адміністративні правопорушення знаходить свій вияв у запровадженні електронних протоколів, дистанційному розгляді справ за допомогою систем відеоконференцзв'язку та формуванні інституту цифрових доказів. Електронні дані, отримані з інформаційних систем, реєстрів або засобів фото- і відеофіксації, стають головними джерелами доказової інформації. Це актуалізує потребу в чіткому нормативному регулюванні критеріїв їх допустимості, належності та автентичності, оскільки цифрова інформація є вразливою до зовнішніх модифікацій, програмних збоїв і навмисних фальсифікацій. Крім цього, делегування функцій кваліфікації діянь автоматизованим системам без належного контролю з боку людини створює ризики системних помилок та нівелює індивідуалізацію стягнення. Процесуальний алгоритм, позбавлений людського співпереживання та оцінки конкретних життєвих обставин, не здатний належним чином врахувати пом'якшуючі чи обтяжуючі обставини, що ставить під сумнів справедливість остаточного рішення.

Особливе місце у процесі трансформації посідає проблема легітимності рішень, прийнятих за допомогою алгоритмів штучного інтелекту у структурі публічного адміністрування. Використання великих масивів даних для запобіжного аналізу поведінки громадян та виявлення потенційних правопорушників може призвести до дискримінації та порушення презумпції невинуватості. Це суттєво ускладнює реалізацію конституційного права на захист та оскарження дій влади, оскільки спростувати невидимий математичний алгоритм у судовому порядку набагато складніше, ніж довести неправомірність дій конкретного інспектора чи службовця. Таким чином, цифровізація не повинна випереджати розвиток інституту правових гарантій, оскільки виникає реальна загроза дегуманізації публічного управління, де правовий статус особи зводиться до ролі об'єкта автоматизованого обліку та адміністрування.

Головним викликом сучасної трансформації є дотримання балансу між цифровізацією юрисдикційних процедур та забезпеченням прав людини, зокрема права на справедливий розгляд справи та презумпції невинуватості. Автоматизація публічного управління не повинна перетворюватися на інструмент спрощеного та безконтрольного притягнення особи до відповідальності. Тому, подальший розвиток інституту адміністративної відповідальності має базуватися на принципі «цифрового гуманізму», згідно з яким будь-яке автоматизоване рішення повинно мати механізм обов'язкової верифікації людиною-посадовцем, а особі має бути гарантовано прозорий та доступний порядок його оскарження. Модернізація вітчизняного законодавства, у тому числі розробка нового Кодексу України про адміністративні проступки, повинна відбуватися не шляхом фрагментарного копіювання технологічних рішень, а на основі системного узгодження правових гарантій із реальними можливостями та ризиками цифровізації. Тільки за умови пріоритету прав і свобод людини над технологічною доцільністю трансформація адміністративної відповідальності дозволить побудувати дійсно ефективну, прозору та справедливу систему публічного управління.

Таким чином, адаптація інституту адміністративної відповідальності до умов цифровізації вимагає системного перегляду нормативно-правової бази. Модернізація матеріальних і процесуальних норм має охоплювати легалізацію електронного судочинства, нормативне закріплення статусу штучного інтелекту, технологій блокчейн та електронних доказів, а також цифровізацію обліку правопорушень і стягнень. Процес розробки нового Кодексу про адміністративні проступки повинен базуватися на балансі між ефективністю цифрових інструментів та непорушністю фундаментальних прав і свобод людини.

Висновки. Отже, беручи до уваги все вище наведене можна дійти висновку, що аналіз матеріально-правових аспектів підтверджує появу абсолютно нової категорії цифрових адміністративних правопорушень у сфері публічного управління, що вимагає негайної модернізації норм чинного законодавства. Серйозним викликом для класичного права є деформація принципу індивідуалізації вини через легітимізацію елементів об'єктивного заліку, коли за автоматично зафіксоване правопорушення карається не фактичний виконавець діяння, а юридичний власник майна

чи цифрового профілю. Це актуалізує потребу в переоцінці категорії суб'єкта відповідальності у віртуальному просторі та розробці чітких матеріальних критеріїв захисту прав громадян.

Стратегічним напрямом розвитку інституту адміністративної відповідальності має стати впровадження принципу цифрового гуманізму. Будь-які інновації у сфері публічного управління повинні підпорядковуватися пріоритету прав і свобод людини, а не лише критеріям технологічної доцільності. Модернізація вітчизняного законодавства, зокрема розробка нового Кодексу України про адміністративні проступки, має передбачати обов'язкову верифікацію автоматизованих рішень людиною, чітку регламентацію статусу цифрових доказів та забезпечення прозорого механізму захисту прав громадян у відносинах із цифровою державою.

Список літератури:

1. Мигаль Р. В., Фітяк Є. М., Кузик Д. О. Адміністративно-правове регулювання цифровізації адміністративних процедур в Україні. *Академічні візії.* 2024. Випуск 33. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.14771983.

2. Тюріна Д. М., Карпеко Н. М., Балабушкін К. С. Нормативно-правові засади цифрової трансформації публічного управління в Україні. *Інвестиції: практика та досвід.* 2025. № 24. С. 303–308. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.24.303.

3. Вжешневська О.М. Адміністративно-правові засади забезпечення цифровізації діяльності органів публічної адміністрації в Україні: дис. на здобуття наук. ступеня доктора філософії. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2025. 224 с.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8073-10#Text.

5. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text.

6. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 р. № 2073-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text

7. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 р. № 2163-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text.

8. Шелест О. В. Адміністративна відповідальність у цифрову епоху: напрями законодавчого оновлення. URL: https://confuf.wunu.edu.ua/index.php/confuf/article/view/1715.

Melnykova A. V. TRANSFORMATION OF THE INSTITUTION OF ADMINISTRATIVE LIABILITY IN THE CONTEXT OF THE DIGITALIZATION OF PUBLIC ADMINISTRATION

The rapid growth of information technologies and the comprehensive digitalization of societal processes necessitate a revision of traditional legal regulation. Integrating digital tools into administrative proceedings is a key objective of the state strategy aimed at building a digital state in Ukraine. Transitioning the adjudication of administrative offense cases to an electronic format is intended to enhance the speed and transparency of law enforcement activities while simultaneously reducing corruption risks. At the same time, the widespread deployment of automated violation-recording systems and e-governance tools (such as the "Diia" platform) highlights the need to update the legislative framework to clearly define the rights and obligations of the parties involved in the process. Consequently, there is an urgent need to establish a regulatory framework governing the status of digital evidence and automated algorithms used when holding individuals liable. Furthermore, the introduction of remote case-handling formats requires the legal community to develop new approaches to fully guarantee citizens' rights to a fair hearing and legal assistance within the digital environment. The article identifies the determinants of public administration modernization that drive the transition from traditional paper-based and in-person procedures to the concept of a digital state. It analyzes the substantive legal aspects of this transformation, specifically the emergence of new categories of digital offenses within the public administration sphere and the alteration of the traditional principle of individual fault through the legitimization of elements of strict liability in automated recording systems. Particular attention is paid to changes in administrative procedural forms associated with the introduction of electronic protocols, remote case adjudication, and the establishment of the legal status of digital evidence. Based on the findings, the article argues for the necessity of structuring future administrative law reform in Ukraine – including the drafting of a new Code of Ukraine on Administrative Offenses – on the principles of digital humanism, where the priority of human rights and freedoms prevails over technological and fiscal expediency.

Keywords: *public administration, digitalization, administrative liability, digital state, e-governance.*

Дата першого надходження статті до видання: 04.09.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 21.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 18.11.2026